

Měšťanské testamenty a pozůstalostní spisy

Diplomaticky, právně i obsahově unikátní testament jedné brněnské měšťanky z roku 1595

Diplomatically, legally and in content-unique testament of a Brno townswoman from 1595

Hana Jordánková

Ludmila Sulitková (<https://orcid.org/0000-0002-7887-7457>)

ABSTRAKT

Autorky se zaměřují na komplexní diplomatický i obsahový rozbor neobvyklého testamentu brněnské měšťanky Barbory Střelické z roku 1595, a to v širším kontextu brněnské testamentární praxe od středověku po raný novověk. Vyjimečné v místních poměrech je už to, že testament byl sepsán v češtině a že si testátorka výslovně určila jeho písaře. Ten navíc pocházel z venkovského města Hustopeče, s čímž samozřejmě souvisejí další zvláštnosti, na něž autorky poukazují. Pozornost si zaslouží i sama Barbora jako žena v podstatě neznámého původu (snad ze Slezska), disponující ovšem zjevně velkým majetkem, o čemž svědčí její četné a finančně „zajímavé“ legáty. Některé indicie i naznačují, že jisté finanční benefity mohly pocházet z úvěrových operací.

ABSTRACT

The authors focus on a comprehensive diplomatic and content analysis of the unusual testament of the City of Brno townswoman Barbora Střelická from 1595, in the wider context of the early testamentary practice from the Middle Ages to the Early Modern Age. What is exceptional in local circumstances is that the testament was written in Czech and that the testator specifically identified his scribe. Moreover, the latter came from the rural town of Hustopeče, which of course has other peculiarities to which the authors point. Barbora herself deserves attention as a woman of essentially unknown origin (perhaps from Silesia), but clearly possessing a large property, as evidenced by her numerous and financially “interesting” legates. Some indications even suggest that certain financial benefits may have come from credit operations.

KLÍČOVÁ SLOVA

Morava; Brno; královské město; předbělohorská doba; ženské testamenty; městské právo; diplomatika

KEYWORDS

Moravia; Brno; royal city; period preceeding the Battle of White Mountain; women's testaments; city law; diplomatics

Hlavním naším výzkumným zájmem bude, jak název příspěvku naznačuje, osvětlit výjimečnost jednoho z brněnských ženských testamentů z konce 16. století, což ovšem nutně předpokládá jeho kontextuální posouzení v rámci soudobé testamentární praxe v královském městě Brně. Testamenty je nutné objektivně posuzovat jako dispozitivní listiny svěbytného typu z oblasti dědického práva,¹ kodifikovaného v Brně již v polovině 14. století v proslulé právní knize a pak i v jejích mladších, přepracovaných verzích pro každodenní potřeby zdejšího městského soudu² (který však měl zároveň jako vrchní právní stolice rozsáhlou oblastní působnost). Jelikož jsme se zásadami brněnského dědického práva zabývaly již v minulosti,³ zdůrazňujeme nyní jen to podstatné. Už v proslulém

- 1 O testamentech jako specifických právních dokumentech Spáčilová, Libuše: *Deutsche Testamente von Olmützer Bürgern. Entwicklung einer Textsorte in der Olmützer Stadtkanzlei in den Jahren 1416–1566. Schriften zur diachronen Sprachwissenschaft. Bd. 9*, 2000; Ratajová, Jana: *Pražské testamenty (1600–1620) jako pramen k dějinám rodinných struktur*. *Pražský sborník historický* 30, 1998, s. 90–92. K výzkumům německé právní historie v tomto směru viz Hrubá, Michaela: „Nedávej statku žádnému, dokud duše v těle.“ Pozůstalostní praxe a agenda královských měst severozápadních Čech v předbělohorské době. *Ústí nad Labem* 2002, s. 27–28.
- 2 K porozumění zásadám brněnského práva přispěly zásadní měrou edice právní knihy i přepracovaných výtahů, z nichž první ještě ze 14. století se nazýval *Manipulus* vel *directorium iuris civilis*. Právní kniha i *Manipulus* jsou současnému badateli přístupny v pečlivých edicích Miroslava Flodra, který se také podrobně zabýval kritickému zhodnocení významu brněnského městského práva. Flodr, Miroslav (ed.): *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století. I. Úvod a edice*. Brno 1990; *Týž: Právní kniha města Brna z poloviny 14. století. II. Komentář*. Brno 1992; *Týž: Právní kniha města Brna z poloviny 14. století. III. Rejstříky a přehledy*. Brno 1993. K filiaci brněnských právních rukopisů též Jordánková, Hana – Sulitková, Ludmila: K důležitosti zkoumání filiace právních rukopisů na příkladu Brna. *Studie o rukopisech* 44, 2014, s. 271–287 a Sulitková, Ludmila: *Právní normy a soudní praxe trestně právního charakteru ve vybraných královských a vrchnostenských městech (Příspěvek k disciplinaci městského obyvatelstva v předbělohorské době)*. *Sborník archivních prací* 67, 2017, 1, s. 156–161.
- 3 Jordánková, Hana – Sulitková, Ludmila: *Zásady testamentární praxe královského města na jihoněmeckém právu (na příkladu Brna)*. In: Jíšová, Kateřina – Doležalová, Eva (edd.): *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*. Praha 2006, s. 39–53.

svodu brněnských práv obsažených v privilegii Václava I. z ledna roku 1243⁴ byla totiž zakotvena možnost „svobodného kšaftování“. Výslovně je zde řečeno, že zemře-li někdo, aniž stačil učinit o svém majetku náležité pořízení, může se o jeho majetky ucházet nejbližší dědic (a to i v případě, nezanechal-li testátor ženu či děti). Brněnští tak nemuseli čekat na výslovné panovníkovo vzdání se odúmrti vůči měšťanům z roku 1372,⁵ tak jako tomu bylo v českých městech. Na rozdíl od měst na severoněmeckém právu byly také zdejší regulativy pro sféru dědického práva progresivnější v tom smyslu, že rozhodujícími dědici byla manželka a děti a nikoli dědicové z rodiny zůstavitelovy.⁶ Ačkoli jednotný městský zákoník Pavla Kristiána z Koldína z roku 1579⁷ přejímal až na pětinu ustanovení právě z oblasti brněnského práva,⁸ za hlavního dědice stanovil podle římského práva přímé

- 4 Šebánek, Jindřich – Dušková, Šáša (edd.): *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV/1*. Praha 1962, č. 17, s. 79–87; Flodr, Miroslav: *Iura originalia civitatis Brunensis. Privilegium českého krále Václava I. z ledna roku 1243 pro město Brno*. Brno 1993; Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Zásady testamentární praxe*, s. 39–40.
- 5 Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Zásady testamentární praxe*, s. 40 a pozn. 3 tamtéž, kde jsou citovány předmětné edice a starší literatura.
- 6 Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Zásady testamentární praxe*, s. 50 a pozn. 51 tamtéž, kde je shrnuta jak relevantní literatura, tak citovány i příslušné články Koldínova zákoníku. Jireček, Josef (ed.): *Práva městská Království českého a Markrabství moravského spolu s Krátkou jich Summou od M. Pavla Krystyana z Koldína*. Praha 1876; Malý, Karel a kolektiv (edd.): *Práva městská Království českého. Edice s komentářem*. Praha 2013; Komárek, Filip: *Brněnské městské právo ve světle právních naučení městského soudu z let 1599–1616 (dědické právo)*. Diplomová práce obhájena na Právnické fakultě Masarykovy univerzity. Brno 2010, s. 49, 61; Mareš, Jan: *Ženská výbava v litoměřickém městském právu v předhusitské době*. *Porta Bohemica* 4, 2007, s. 62–63; Týž: *Magdeburské právo ve městech severozápadních Čech v předhusitské době*. Disertační práce obhájena na Filozofické fakultě Karlovy univerzity. Praha 2008, zvl. s. 117–118, 139–142. Dostupné z <<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/16512>> [24. 4. 2023].
- 7 Srov. pozn. 5. Hledíková, Zdeňka – Janák, Jan – Dobeš, Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha 2005, s. 218; Malý, Tomáš: *Koldínův zákoník a Morava: výzva ke studiu dějin práva namísto právních dějin*. In: *Alis volat propriis*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu Ludmily Sulitkové. K vydání připravila Hana Jordánková. Brno – Ústí nad Labem – Opava 2016, s. 392–393. V této souvislosti je přímo symptomatické, že ještě k prosinci roku 1680 radní pověřili svého syndika překladem originální brněnské právní knihy do němčiny. Sulitková, Ludmila: *Obnova městské rady v královském městě Brně na přelomu 17. a 18. století – dozrívání tradice*. In: *Archivum amicus historici est*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu Hany Jordánkové. K vydání připravila Radana Červená. Brno 2015, s. 347 a pozn. 66 tamtéž. V otázkách apelace k pražskému apelačnímu soudu bylo Brno v intencích Koldínova zákoníku poněkud pružnější už koncem 16. století. Srov. Jordánková, Hana – Sulitková, Ludmila: *Několik poznámek ke správě a soudnictví pobělohorského Brna do 20. let 18. století*. Brno v minulosti a dnes 32, 2019, s. 172–173.
- 8 Jordánková, H. – Sulitková, L.: *K důležitosti zkoumání*, s. 278 a pozn. 34 na s. 278–279; Sulitková, L.: *Právní normy*, s. 159 a pozn. 36 tamtéž; Komárek, F.: *Brněnské městské právo*, s. 72 dospívá k zjištění, že rozdíly mezi ustanoveními brněnské právní knihy a jednotným městským zákoníkem z 16. století nebyly nijak podstatné, že však je obtížné zjistit, ve kterých článcích se Pavel Kristián z Koldína brněnským právem přímo inspiroval.

pokrevní potomky, následované příbuznými z manželovy strany, a to i z poboční linie. Tím tedy byly nároky manželčiny značně upozaděny.⁹ Možnosti odvolání z rozsudků městského soudu k apelačnímu soudu „za hranice markrabství“ v intencích Koldínových ustanovení se kupodivu Brněnští v odůvodněných případech nebránili,¹⁰ jiné články – a to samozřejmě též v oblasti dědického práva – zpochybňovali ještě koncem 17. století.¹¹ Bezvýhradně byl pak v Brně i na celé Moravě jednotný zákoník městského práva přijat, jak známo, až roku 1697.¹²

Porovnání zásad testamentární praxe na brněnském právu se zněním příslušných oddílů městského zákoníku jsme se podrobněji věnovaly už dříve,¹³ proto zde jen vytykáme stávající historiografii dosud neobecně reflektované postřehy jak k jejím vlastním počátkům, tak následnému rozvoji testamentů jako specifického druhu právního dokumentu.¹⁴ Ne zcela jednoznačnou informací o nejstarším testamentu v listinné podobě disponujeme už k polovině 40. let 14. století (zní na jméno jednoho z velmi bohatých měšťanů Matěje Mauricia, který jej měl zpečetit vlastní pečeti),¹⁵ zatímco z dubna roku 1362 pochází už nezpochybnitelný originál poslední vůle, vyjádřené opět jedním z nejbohatších měšťanů Jindřichem Fuchsem, dodnes uchovaný v brněnském městském archivu. Sepsán byl v latině na pergamenu a opatřen jak pečeti zůstavitele, tak dvou svědků.¹⁶ Pro následné období je zachováno jen několik málo testamentů v originální podobě,¹⁷ ale už před polovinou 15. století začaly být poslední vůle přepisovány do tzv.

9 Jordánková, H. – Sulitková, L.: Zásady testamentární praxe, s. 50. Srov. pozn. 5, 7.

10 Jordánková, H. – Sulitková, L.: Několik poznámek, s. 173.

11 Malý, T.: Koldínův zákoník a Morava, s. 398–399.

12 Hledíková, Z. – Janák, J. – Dobeš, J.: Dějiny správy, s. 223; Malý, T.: Koldínův zákoník a Morava, s. 392–393.

13 Jordánková, H. – Sulitková, L.: Zásady testamentární praxe.

14 Srov. pozn. 1. Srov. též Pešek, Jiří: Testamenty a pozůstalostní inventáře jako aktuální téma obecné a právní historie. Pražský sborník historický 39, 2007, s. 27.

15 Bretholz, Bertold: Geschichte der Stadt Brünn. Brünn 1911, s. 342. Ten ovšem neuvádí, kde je testament uložen či přepsán a ani nepřipomíná edici CDM. K Mauriciovi též Mezník, Jaroslav: Členové brněnských městských rad z let 1343–1373. Přílohy k práci Brněnský patriciát a boje o vládu města ve 14. a 15. století. Brno v minulosti a dnes 4, 1962, s. 104. Rukopis uložen v Archivu města Brna. Jaroslav Mezník upozorňuje, že Mauricius byl v červnu 1345 nemocen a koncem roku nebo začátkem roku 1346 zemřel. Flodr, M.: Právní kniha III, s. 233 též naznačuje, že Matěj/Matyáš? Mauricius musel zemřít někdy koncem roku 1345 nebo začátkem roku 1346. Podle našich zjištění se nenachází tento testament v Archivu města Brna (dále AMB), A 1/1 – Sbírka listin, mandátů a listů (dále A 1/1).

16 AMB, A 1/1, inv. č. 114 (24. IV. 1362); Brandl, Vincenz (ed.), Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae IX. Brünn 1875, s. 203–205, č. 277; Bretholz, B.: Geschichte, s. 345. K Jindřichu Fuchsovi Mezník, Jaroslav: Jindřich Fuchs (Příspěvek k vývoji brněnského měšťanstva ve 14. století). Brno v minulosti a dnes 1, 1959, s. 151–158; srov. též Flodr, M.: Právní kniha III, s. 227.

17 Srov. pozn. 16. Z ledna roku 1344 pochází záznam o zápůjčce peněz zanesený do první městské pamětní knihy (AMB, A 1/3 – Sbírka rukopisů a úředních knih (dále A 1/3), rkp. č. 39, fol.

druhé pamětní knihy, vedené pro léta 1391–1515,¹⁸ kam byl nejstarší testament, kupodivu ženský, přepsán již k listopadu roku 1444.¹⁹ V meziobdobí do roku 1452 šlo evidentně jen o jakési výtahy toho nejdůležitějšího z právní podstaty posledního porřízení, od tohoto roku jsou však už do předmětné knihy přepisovány celé originální listiny (sepisované zpočátku ještě v latině, ale brzy také v němčině, která začíná převažovat už od počátku 60. let 15. století, a ojediněle také v češtině).²⁰ Bývalá pamětní kniha se tak mění (až na ojedinělé záznamy jiného druhu) na víceméně specializovanou knihu testamentů,²¹ do níž bylo pro rozpětí let 1452–1515 přepsáno na 120 testamentů měšťanů a výjimečně i obyvatel předměstí.²² Mezitím byla v roce 1510 založena už jedinečná kniha posledních vůlí, sahající pak svými zápisy až k roku 1571.²³ Na ni pro předbělohorské období navázala ještě kniha druhá pro léta 1571–1598²⁴ a třetí pro léta 1599–1619.²⁵ Přepisy listinných posledních porřízení v těchto knihách, do nichž bylo pro celé předbělohorské období (pro léta 1510–1619) zapsáno 708 mužských i ženských testamentů – opět šlo v ojedinělých případech i o obyvatele/obyvatelky předměstí –, obsahují vždy už i tzv. stvrzovací doložku po projednání v městské radě, podle níž jsou pak také testamenty v příslušných knihách chronologicky řazeny.

Pokud se pokusíme zjistit počet posledních vůlí zapsaných v průměru pro jeden kalendářní rok, pak v první knize je to 4,3 testamentů, ve druhé už sedm, ve třetí téměř 12 testamentů, což je jistě nutné připsat na vrub postupující byrokratizaci, a tedy snahám po písemné evidenci různých soukromoprávních záležitostí, majících ovšem úzký vztah k městské společnosti jako celku (v dědickém právu vystupovalo město jako jakýsi nejvyšší „tutor“).²⁶ Tyto průměry se zdají být v korelaci se situací zjištěnou předchozími výzkumy v jiných našich královských

210r; Flodr, Miroslav (ed.): Pamětní kniha města Brna z let 1343–1376 (1379). Brno 2005, s. 402, č. 1119). V něm je zmíněn odkaz dvou kop grošů „v případě smrti“ na pouti do svatě země Jindřicha z Měniná a jeho ženy Kateřiny. Bretholz, B.: Geschichte, 342–347.

18 AMB, A 1/3, rkp. č. 48; Flodr, Miroslav (ed.): Pamětní kniha města Brna z let 1391–1515. Brno 2010.

19 AMB, A 1/3, rkp. č. 48, fol. 354r; Flodr, M. (ed.): Pamětní kniha, 2010, s. 218, č. 560.

20 Jde o testament sladovníka Petrziaka z roku 1469. AMB, A 1/3, rkp. č. 48, fol. 398v–399r; Flodr, M. (ed.): Pamětní kniha, 2010, s. 320–322.

21 AMB, A 1/3, rkp. č. 48, fol. 368r–587v; Flodr, M. (ed.): Pamětní kniha, 2010, s. 244–567.

22 Viz testament sladovníka Petrziaka, zmíněný v pozn. 20.

23 AMB, A 1/3, rkp. č. 49 (1510–1571).

24 Tamtéž, rkp. č. 50 (1569–1598).

25 Tamtéž, rkp. č. 51 (1599–1619).

26 K praxi dobové městské kanceláře obecně viz Jordánková, Hana – Sulitková, Ludmila: Brněnská městská kancelář v předbělohorském období (Prosopografická a diplomatická studie). Sborník archivních prací 45, 1995, s. 291–510. K variabilitě městských úředních písemností viz Sulitková, Ludmila: Úřední písemná kultura ve městě. Výsledky systémové analýzy pro středověk a raný novověk na příkladu královského města Brna. Documenta Pragensia, suppl. 9, 2018, s. 9–78.

městech na teritoriu vlastních Čech²⁷ a z Moravy v Jihlavě²⁸ a Olomouci,²⁹ potažmo i ve vrchnostenském Náchodě,³⁰ v nichž byla testamentární praxe podrobena hlubšímu zkoumání pro delší časové období. Žatímco vyšší průměry v pražských městech (přesněji ve Starém Městě pražském a Novém Městě pražském a na Malé Straně činící v souhrnu ročně nejméně 30 testamentů)³¹ jsou objektivně dobře pochopitelné,³² překvapivý je jistě počet až 36 posledních vůlí zapsaných ročně do městských knih v Litoměřicích.³³ Průměrné počty testamentů zapsaných ročně v Brně se tak nejvíce přibližují dobové situaci v Plzni a Olomouci. Komparace zjištěných průměrů však může být badatelsky poněkud zavádějící – jednak se ne vždy zcela shodují časová období, pro která jsou data z jednotlivých měst k dispozici, a jednak v onom průměru mohou být zahrnuty i roky, v nichž případně počet testamentů i v jedné lokalitě značně vybočoval z „normálu“. Zjistitelné jsou tedy jen očividné trendy, a to zejména, jak badatelé pro jiná města naznačují, obecný úbytek počtu testamentů v 17. století, což by však bylo pro Brno zapotřebí ověřit samostatným výzkumem. Na tomto místě jen podotýkáme, že pro toto královské město nejsou bohužel zachovány speciální knihy inventářů

- 27 V širší srovnávací perspektivě viz Hrubá, M.: *Nedávej statku žádnému*, s. 104 (zde bere v potaz i výzkumy pro královskou Kadaň – Rak, Petr: *Kadaňské knihy trhů a testamentů z let 1465–1603 a testamentární praxe v Kadani od poloviny 15. století do počátku 17. století*. Sborník archivních prací 48, 1998, s. 71–73); Pešek, Jiří: *Pražské knihy kšaftů a inventářů*. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské. *Pražský sborník historický* 15, 1982, s. 77; Ratajová, J.: *Pražské testamenty*, s. 90–125. Z novějších prací např. Malý, Tomáš: *Kterak „Starochrudimští“ na smrtelném loži kšaftovali*, *Testamentární praxe v raně novověké Chrudimi*. Památce Čeňka Floriána. Sborník prací východočeských archivů 10, 2005, s. 28; Fišerová, Barbora: *Nejstarší dochované testamenty vysokomýtských měšťanů z let 1574–1696*. K některým aspektům měšťánského života v raném novověku. *Východočeský sborník historický* 34, 2017, s. 46 (s pozn. i pro věnné město Dvůr Králové).
- 28 Jirková, Pavla: *Testamentární praxe v Jihlavě v letech 1578–1590* (Testament jako pramen pro dějiny rodinných struktur, historickou demografii a sociotopografii). Diplomová práce obhájená na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Praha 2006, s. 89 uvádí pro poslední dvě desetiletí 16. století průměrný počet až 22 testamentů zapsaných ročně do specializované městské knihy. Dostupné z <<https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/7278>> [24. 4. 2023].
- 29 Spáčilová, L.: *Deutsche Testamente*, s. 14, 19–20. Práce je zaměřena na pozdní středověk a počáteční desetiletí raného novověku.
- 30 Matyska, Jan: *Náchodské testamenty v 17. století*. *Stopami dějin Náchodska* 16, 2018, s. 199.
- 31 Pešek, J.: *Pražské knihy kšaftů a inventářů*, s. 76–77; Hrubá, M.: *Nedávej statku žádnému*, s. 104; Matyska, J.: *Náchodské testamenty*, s. 199. Mluví celkem o 32 testamentech rovněž v Praze. Ratajová, J.: *Pražské testamenty*, s. 94 uvádí, že testamenty písemně zaznamenané do městských knih představují jen zlomek původní agendy. Současně naznačuje, že do knih byly zaznamenávány především poslední vůle odkazující větší majetek. V případě morových epidemií lze důvodně předpokládat, že velká část testamentů byla sepsána a stvrzena až dodatečně. Tamtéž, s. 93.
- 32 Pešek, J.: *Pražské knihy kšaftů a inventářů*, s. 71.
- 33 Hrubá, M.: *Nedávej statku žádnému*, s. 105.

pozůstalostí,³⁴ které by umožňovaly posoudit, jaký byl poměr zaknihovaných testamentů vůči zjištěným pozůstalostním převodům městských domů.³⁵

Uvedená strohá číselná konstatování se však pokusíme ještě uvést do patřičného širšího kontextu. Zcela – a pochopitelně – chybějí podklady k tomu, abychom mohly posoudit, jaké množství posledních vůlí bylo v Brně zaknihováno vůči původním listinným podkladům. Co se však můžeme pokusit alespoň rámcově ověřit, je počet v městských knihách zanesených testamentárních pořízení ve vztahu k počtu brněnských obyvatel (což jsou pro protostatické období stejně jen „kvalifikované odhady“).³⁶ Je zřejmé, že musíme počítat jen s mohovitými měšťany, potažmo obyvateli, které také evidují brněnské berní prameny, v nichž ojediněle bývají zapsány jako poplatnice městské berně i ženy-vdovy). Nezvažujeme tedy v žádném případě dětskou populaci, jejíž úmrtnost byla jistě velká, ale v době neexistence matričních zápisů nepodchytilelná.³⁷ Stabilně bylo od středověku po předbělohorskou dobu v intravilánu Brna 480 až 500 domů,³⁸ tento počet však neodpovídá stavu měšťanských domácností. Ten se snižoval už tím, že někteří měšťané vlastnili ve městě zároveň dva i více domů, a hlavně tím, že v jedné časové vrstvě bylo přinejmenším od poloviny 16. století stabilně na 70 purkrechtních domů v držení šlechty. Budeme-li tak brát v úvahu (při započítání i jen odhadního průměrného zastoupení testamentů pořízených předměstskými obyvateli) souhrnně cirká 420 poplatníků/movitých jednotlivců, pak v období od roku 1510 do 20. let 17. století se budou počty zaknihovaných posledních vůlí vůči počtu obyvatel pohybovat od počátečního 1 % do cirká 3 %. Při posouzení, zda je toto procento jen mizivé, jak

34 Sulitková, Ludmila: Diplomatická produkce v raně novověkém královském městě Brně. Brno v minulosti a dnes 18, 2005, s. 110 a pozn. 54 tamtéž.

35 Pešek, J.: Pražské knihy kšaftů a inventárů, s. 71 uvádí pro pražská města (Staré Město pražské, Nové Město pražské a Malou Stranu), že zápisy posledních vůlí v městských knihách představovaly jen cirká čtvrtinu následně provedených majetkových převodů.

36 Matyska, J.: Náchodské testamenty, s. 199 se snaží porovnávat počty zaknihovaných testamentů vůči počtu náchodských domů.

37 Nejstarší dochovaná svatojakubská matrika pokřtěných a oddaných z let 1587–1599 je uložena v Moravském zemském archivu v Brně. Od 19. století jsou nezvěstné další matriky: jedna matrika pokřtěných z let 1607–1618 a dvě matriky oddaných z let 1600–1616 a 1616–1634. Podle brněnského práva byl za dospělého považován chlapec ve věku 14 let a dívka ve věku 12 let (Jordánková, H. – Sulitková, L.: Zásady testamentární praxe, s. 48), v námi zkoumané materii jsme však žádný testament takto mladého člověka nepodchytily. Naproti tomu Koldínův zákoník zvyšoval věk dospělosti pro chlapce na 18 a pro dívky na 15 let. Malý, K. a kol. (edd.): Práva městská, s. 160, oddíl E. III/I.

38 Nejnověji Jordánková, Hana – Sulitková, Ludmila: Předbělohorské Brno. Hospodářský potenciál města a sociální situace jeho obyvatel. Brno 2020, s. 67. Jinak Nodl, Martin: Středověký testament jako abnormalita. In: Jišová, Kateřina – Doležalová, Eva (edd.): Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití. Praha 2006, s. 78. Jím uváděný počet 1 000 poplatníků v centru Brna snad mohl platit jen v období, kdy Brno bylo sídlením městem lucemburské sekundogenitury, tedy do prvního desetiletí 15. století, nikoli v pozdější vývoji.

se mnohdy uvádí v odborné literatuře,³⁹ musíme ovšem stále mít na paměti, že největší byla objektivně nepostizitelná úmrtnost dětská. I tak je však nutné předpokládat, že jistá část pozůstalostí se vyřizovala „automaticky“ podle stanovených zásad dědického práva, a to i v případě úmrtí jedince „*ab intestato*“, respektive že před městským právem byly jen vysvědčeny hodnověrnými svědky ústně vyřčené testátorovy legáty.⁴⁰ Studium brněnských testamentů předbělohorské doby jsme však nedospěli k jednoznačnému závěru, že by se byla písemná poslední pořízení vyhotovovala především v mimořádných situacích (jako bylo například ohrožení života v době morových epidemií)⁴¹ anebo tehdy, obával-li se zůstavitel, aby po jeho smrti nenastaly o majetek nějaké různice mezi pokrevními, případně i nepokrevními dědici.⁴² Běžnější bylo, ale také ne pravidelné, že testující snižovali (anebo zcela rušili) své legáty vůči svým životním partnerům se zdůvodněním, že jejich chování vůči nim se neřídilo základními zásadami manželského svazku, a dokonce že se o ně nestarali ani v jejich nemoci. Převažující množství testamentů však postrádá jakékoliv takovéto akcenty.

39 Nodl, M.: *Sředověký testament*, s. 78. Rezervovaně se k tomuto názoru vyjádřil Mareš, J.: *Ženská výbava*, s. 60 (se souhrnem stávající literatury). Srov. pozn. 31.

40 Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Zásady testamentární praxe*, s. 48; Borovský, Tomáš: *Čas středověkých měšťanských testamentů (příklad Brna v pozdním středověku)*. In: Jíšová, Kateřina – Doležalová, Eva (edd.): *Pozdně středověké testamenty v českých městech. Prameny, metodologie a formy využití*. Praha 2006, s. 57. V případě osvědčení ústního testamentu mohlo jít také o svědectví městského rychtáře – viz např. AMB, A 1/3, rkp. č. 50, fol. 286r–287r k roku 1585. Podle Koldínova zákoníku nemusel být vysvědčován kšaft, který zůstavitel ještě za svého života osobně předal do úschovy městské radě. Malý, K. a kol. (edd.): *Práva městská*, s. 156, oddíl D. LIV.

41 Zvýšený počet testamentů jsme zachytily pouze v roce 1584 a zčásti v roce 1585 (AMB, A 1/3, rkp. č. 50), kdy stoupl počet zaknihovaných testamentů až na 9 %, ne však už v další knize testamentů (tamtéž, rkp. č. 51), která zachycuje časové období, kdy probíhaly další morové epidemie – předně velká morová rána v letech 1597–1599 a menší v letech 1600, 1603–1604, 1606–1607 a 1614. Jordánková, Hana – Sulitková, Ludmila: *Nepředvídatelné fenomény v životě raně novověkého města (Na příkladu Brna předbělohorského období)*. *Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica* 1-2/2002. Z pomocných věd historických XVI. *Inter laurum et olivam*. Praha 2007, s. 707–720; Tytéz: *Přírodní katastrofy a epidemie v předbělohorském Brně*. In: Bada, Michal – Duchoňová, Diana a kol. (edd.), *Pohromy, katastrofy a neštěstia v dejinách našich miest*. Bratislava 2019, s. 53–70; Hrubá, M.: *Nedávaj statku zádnému*, s. 133 vyjádřila na základě svého geograficky široce rozprostřeného výzkumu testamentů měšťanů a obyvatel severozápadních Čech názor, že zvýšenou četnost testamentů v době morových epidemií nelze primárně chápat jako odraz vyšší mortality, ale přednostně jako výpověď o aktuálním pocitu nebezpečí a strachu ze smrti. Tyto pocity však mohly být na základě zkušeností z Brna v některých dobách rovnocenné skutečné mortalitě, o níž v brněnských poměrech, jak naznačeno, přesvědčivě vypovídají konfirmační formule, připojené k zaknihovaným testamentům a stvrzující tedy následné úmrtí konkrétního zůstavitele. Na druhé straně je s podivem, že zvýšený počet testamentů v Brně nebyl shledán při jiných vlnách epidemií. Srov. též pozn. 31.

42 V některých testamentech je sice uvedena formulace, která má vyloučit takové případné nesrovnalosti, a testátor většinou pak určuje, že pokud by někdo nějaký legát zpochybnil, má se odkaz původně mu určený postoupit v prospěch chudých v městském špitále.

Z nastíněného přehledu je tedy zřejmé, že už od poloviny 15. století byl při prepisech testamentů do městských knih zachovávan od „a“ do „z“ původní listinný formulář a že tedy pro komplexní diplomatické zkoumání badateli chybějí pouze tzv. vnější znaky konkrétní listiny. Totéž tedy platí i pro předmětný testament Barbory Střelické ze Střelice, sepsaný v Brně „v pondělí po Smrtné neděli“ neboli 13. března a stvrzený městskou radou 28. září téhož roku, který budeme posuzovat především v kontextu dalších posledních vůlí, zanesených do soudobé, tedy tzv. druhé brněnské knihy testamentů. Do té bylo v rozpětí 30 let vepsáno 212 „kšaftů“, z nichž plných 49 (tedy necelá čtvrtina) znělo na jména ženských testátorek (výjimečně i z řad předměstských obyvatel).⁴³ Unikátnost vybraného listinného dokumentu je do jisté míry patrná už na první pohled – jednak je v brněnských poměrech dosti nezvykle sepsán v češtině a jednak je to jedna z nejrozsáhlejších závětí, i ve srovnání s mužskými,⁴⁴ jaké z Brna za celé předbělohorské období známe, neboť v knize velkého čtverkového formátu zaujímá celkem 9 stran. Brzy však seznáme, že těch z normy vybočujících skutečností je v jejím případě daleko více.

Nejprve se musíme pozastavit nad osobou samotné testátorky Barbory Střelické ze Střelice. Ta se v intitulaci testamentu uvádí výslovně jako „měštěnínka“, rozhodně však nejde o příslušnici nějaké brněnské erbovní rodiny, protože při jejich výzkumu jsme se s podobným predikátem nesetkaly. Jelikož, jak ještě rozvedeme níže, disponovala i vlastním znakem, jsou zmíněné Střelice zřejmě opravdu predikátem, ale nejspíše nějaké nižší šlechtické rodiny⁴⁵ původem možná z Polska, jak naznačil Josef Pilnáček.⁴⁶ Domníváme se, že případně také mohlo jít o Střelice (Strzelicz) v opolském vévodství, jež tehdy bylo součástí zemí Koruny české.⁴⁷ J. Pilnáček také uvádí, že Barbora byla vdaná za Floriána Pravětického z Radvanova, jehož doslova závratná životní kariéra stojí také za připomenutí. Pocházel

43 AMB, A 1/3, rkp. č. 50. Podobný poměr jsme zachytily i v knize testamentů (tamtéž, rkp. č. 49) z let 1510–1571 (z 263 testamentů sem vložených bylo 62 ženských), jen o něco menší (na 18 %), pak v poslední předbělohorské knize testamentů z let 1599–1619 (tamtéž, rkp. č. 51). Srovnání s jinými městy – Jirková, P.: Testamentární praxe, s. 68–70 (zatímco obvyklý je poměr 1/4–1/3 ženských testamentů vůči mužským, v Litoměřicích jsou ženské testamenty zastoupeny až polovinou počtu).

44 AMB, A 1/3, rkp. 50, fol. 474r–478r. K porovnání viz např. obsáhlý testament radního písaře Jiřího Hovorky z Vyskova. AMB, A 1/3, rkp. č. 51, fol. 552r–566r; Jordánková, H. – Sulitková, L.: Brněnská městská kancelář, s. 330.

45 Podotýkáme, že český testament znějící na jméno šlechtice usazeného v Brně, který by byl zanesen do městských knih, jsme zjistili jen v jednom jediném případě k roku 1540 (ratifikován byl roku 1541). Šlo o Alberta Dubenského z Dubének. AMB, A 1/3, rkp. č. 49, fol. 58r–60v; Pilnáček, Josef: Staromoravští rodové. Vídeň 1930, s. 323, č. 1141. Z Dubének se psalo více různorodých vladýk, žijících na Moravě.

46 Pilnáček, J.: Staromoravští rodové, s. 370, č. 349.

47 Vollständiges topographisches deutsch-böhmisches Orts-Lexikon der Markgrafschaft Mähren und der Herzogthumes Ober und Nieder-Schlesien. Brünn, s. 188; dostupné z <https://de.wikipedia.org/wiki/Strzelce_Opolskie> [24. 4. 2023].

snad z Chorvatska,⁴⁸ v našich zemích je ovšem znám původně jako rybníkář⁴⁹ (snad už v 60. letech 16. století) a posléze i telčský hejtman (v letech 1571–1578) na panství Zachariáše z Hradce.⁵⁰ Ačkoli i o Floriánovi jsou historické zprávy kusé, zřejmě zde vybudoval několik dodnes existujících rybníků⁵¹ a někdy koncem 70. let 16. století přesídlil z českomoravského pomezí do Brna, pravděpodobně z podnětu samotného Zachariáše z Hradce, který v letech 1573–1587 vykonával podruhé úřad komorníka moravských zemských desek.⁵² Už k roku 1578 je totiž Pravětický doložen v úřadu písaře menšího zemského práva,⁵³ pro jehož výkon musel splňovat podmínky příslušnosti k nižšímu zemskému stavu,⁵⁴

48 Pilnáček, J.: *Staromoravští rodové*, s. 475, č. 2059; *Ottův slovník naučný*, sv. XX. Praha 1903, s. 555; Sedláček, August: *Hrady, zámky a tvrze království českého*, Díl patnáctý. Praha 1927, s. 281; Sedláček, August: *Místopisný slovník historický království českého*, 2. vyd. Praha 1998, s. 725, 753. Sedláček uvádí, že rod pocházel z Radvanova u Mladé Vožice a nějaký čas držel část Pravětíc u Načeradce. Ani k jedné z těchto lokalit už ale v 16. století neměli Pravětičti z Radvanova majetkový vztah. Srov. pozn. 54.

49 Za vlády Zachariáše z Hradce na Telči nastal rozkvět města a okolního panství. Byly zakládány četné rybníky (hlavně úředníkem Floriánem Pravětickým), takže k roku 1581 bylo na panství 41 rybníků plodových a 65 rybníků. Hosák, Ladislav: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Brno 1938, s. 17. Webové stránky regionu Česká Kanada uvádějí jmenovitě 4 rybníky vybudované Floriánem v rozpětí let 1567–1574; dostupné z <www.ceska-kanada.cz> [24. 4. 2023].

50 Rampula, Josef: *Domy v Telči*. Telč 1999, s. 175–176.

51 Srov. pozn. 49.

52 Boček, Antonín: *Přehled knížat a markrabat i jiných nejvyšších důstojníků zemských v Markrabství moravském*. Brno 1850, nestr.

53 Janišová, Jana – Janiš, Dalibor: *Komentář k moravským zemským zřízením z let 1516–1604*. Svazek I. Články 1–74. Praha 2017, s. 310–313. Za laskavé ověření prameny děkujeme autorce (MZA, A 3, inv. č. 755, fol. 6v–18v – k roku 1578–1583).

54 Do rytířského stavu na Moravě byl zřejmě přijat roku 1574 (Sedláček, August: *Českomoravská heraldika II*. Praha 1925, s. 578). August Sedláček ovšem na značuje, že mu byl potvrzen jeho starodávny rytířský stav (erb popisuje následně: štít modrý, uprostřed hlava s vlasy, černou bradou a s kusem utatého ramene, kolčí helm, přikrývadla modrá a bílá, točnice a nad ní tři kohoutí péra, modré, bílé, černé, a z každé strany stříbrem obložený buzikán). Za tři roky poté byl Florián Pravětický přijat mezi rytíře i v Čechách (Klecanda, Vladimír: *Přijímání do rytířského stavu v zemích českých a rakouských na počátku novověku (příspěvek k dějinám nižší šlechty)*. *Časopis archivní školy* 6, 1928, s. 112). Jako vладыka je uváděn i na náhrobku ve farním kostele sv. Jakuba v Brně. Pilnáček, J.: *Staromoravští rodové*, s. 475, č. 2059, popisuje erb dle náhrobníku: na štítě utatá hlava Turka, klenot uprostřed tři vztyčená (kohoutí) péra a po stranách po jednom válečném palčátu či řemdichu. Vlastnil ovšem jen jeden zemskodeskovní statek, a to v letech 1582–1587 Žerůtky (na lysickém panství u Boskovic) – Hosák, L.: *Historický místopis*, s. 277, 328. V letech 1587–1590 spravovala statek Žerůtky – tvrz, dvůr, ves Žerůtky a ves Lačnov – po zemřelém muži Barbora Střelická s Floriánovým synem Bedřichem z předcházejícího manželského svazku (Tenora, Jan: *Kunštátský okres. Vlastivěda moravská. II. Místopis*. Brno 1903, s. 195). Srov. též pozn. 53. Jako léno držel Pravětický zřejmě od roku 1578, kdy se ujal úřadu písaře menšího zemského práva, statek Nechvalín (na žďánickém panství u Kyjova). Ten sice od předchozího držitele v roce 1582 odkoupil, ale doslova obratem je

aby se pak na Moravě stal v letech 1583–1587 zemským purkrabím,⁵⁵ což byla rovněž funkce na menším zemském právu.⁵⁶ Už k roku 1582 jsme ho v berních pramenech podchytily na jednom z brněnských purkrechtních domů v dnešní Veselé ulici, který je sice přesněji nelokalizovatelný,⁵⁷ ale který zřejmě držel až do své smrti roku 1587, dokumentovatelné z jeho náhrobníku i dobové kroniky jednoho z brněnských měšťanů.⁵⁸ V letech 1583–1587 pak byl berními prameny doložen i na domě v Běhounské ulici (dnes č. 4–6)⁵⁹ a k roku 1585 na opět blíže nelokalizovatelném městském domě na dnešním náměstí Svobody (tehdy Dolní trh).⁶⁰ Jeho poslední pořízení není bohužel známo, rozhodně se nedochovalo v brněnských městských knihách.⁶¹ Pokud tedy Florián Pravětický byl příslušníkem nižší šlechty, měla by logicky tohoto stavu užívat i jeho žena. Jednou jedinkrát ji nacházíme v této společenské pozici, konkrétně jako „vladyky“ a „manželky Floriána Pravětického“, a to právě na zmíněném společném náhrobníku

zase prodal. Dvořák, Jan: Vrchnostenské město v zasazení do širších struktur. Studie s edicí pramenů. Olomouc 2015, s. 48. Srov. též pozn. 48.

55 Boček, A.: Přehled, nestr.

56 Funkce zemského purkrabího byla na Moravě po jistý čas nevyhraněná (Jordánková, Hana – Sulitková, Ludmila: Šlechta v královském městě Brně v předbělohorském období. In: Kokojanová, Michaela (ed.), *Měšťané, šlechta a duchovenstvo v rezidenčních městech raného novověku* (16.–18. století). Prostějov 1997, s. 166 a pozn. 11 na s. 173–174, kde je uvedena všechna předchozí literatura). V roce 1583 však olomoucký zemský sněm pevněji stanovil povinnosti zemského purkrabího, k nimž patřilo především stíhání zemských škůdců a dodržování pořádku při zemských sněmech a soudech. Kameníček, František: *Zemské sněmy a sjezdy moravské. Jejich složení, obor působnosti a význam. Díl I. Brno 1900*, s. 155–158; Janák, Jan – Hledíková, Zdeňka: *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. Praha 1989, s. 109; Dřímál, Jaroslav: *Zemský dům v Brně*. Brno 1947, s. 37–38, 51–53.

57 Jordánková, H. – Sulitková, L.: Šlechta, s. 180; srov. pozn. 45 a 48, 69. Srov. též AMB, A 1/3, rkp. č. 1771, fol. 117v, č. 1772, fol. 178r, č. 1775, fol. 164r.

58 Srov. pozn. 61. Náhrobník je dodnes umístěn ve stěně presbytáře městského farního kostela sv. Jakuba. Janišová, J. – Janiš, D.: *Komentář*, s. 303–309. Za laskavé ověření informací o Pravětickém z pramene jsme díky zavázány autorce (MZA, A 3, inv. č. 755, fol. 22r, 28v). Havránková, Vilemína: *Epigraphica Brunensia I. Katalog brněnských nápisů do roku 1800* (sv. I). Diplomová práce obhájená na Filozofické fakultě University Jana Evangelisty Purkyně. Brno 1970, nepaginováno (moderní paginace s. 128–131).

59 Jordánková, H. – Sulitková, L.: Šlechta, s. 180. Srov. též AMB, A 1/3, rkp. č. 1771, fol. 128r, č. 1773, f. 186r. Srov. pozn. 69.

60 Tamtéž, rkp. č. 1774, fol. 174r (k roku 1585 podchyten již prodej domu). Zdůrazňujeme, že vlastnictví domů pod purkrechtem bylo pro šlechtu v Brně zcela obvyklé, naopak svobodné domy zapsané do zemských desek byly výjimečné.

61 Denní datum skonu urozeného a ctihodného pána Floriana Pravětického – 26. září 1587 – si zaznamenal do své kroniky brněnský lékárník a radní Jiří Ludwig. AMB, A 1/3, rkp. č. 7245, fol. 13v; Sulitková, Ludmila – Škopová, Jana: Dosud needované záznamy z kroniky brněnského lékárníka Jiřího Ludwiga (1574–1603). *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*, C 40, 1993, s. 149. Neopomenul ani úmrtí Florianovy ženy Barbory Střelické. Srov. pozn. 92. Pravětický z Radvanova byl zřejmě už jednou ženat. Barbora Střelická byla prokazatelně jeho druhou (?) manželkou od roku 1581 (Hosák, L.: *Historický místopis*, s. 277).

Floriánově, který byl určen „výhledově“ i pro jeho ženu (u jejího jména zůstalo datum roku nevytesáno). Barbora sama se ovšem hrdě hlásila ke svému měšťanství, jak ilustrativně dosvědčuje její poslední pořízení. Symptomatické například je, že dva z předních brněnských radních (Benedikta Umblaufa a Jiřího Šolce z Bohunína) také určila za vykonavatele svých pozůstalostních odkazů. Z našeho výzkumu ale bohužel vyplývá, že tito konšelé nepatřili právě k těm, kteří by oplývali zvláštními morálními ctnostmi (jeden byl prokazatelně hrubec a opilec, ubližující i své ženě, druhý platil ve své době za „brněnského modrovousa“).⁶² Zajímavé také je, že navíc oproti obvyklým dvěma svědkům, pečeticím svými sekrety sepsanou poslední vůli, povolala Barbora ještě „na svědomí“ ... dalšího radního, totiž „moudrého a opatrného pana Martina Stejbice,⁶³ měštěná a spoluradního města Brna“.

V poslední vůli vyjádřené Barborou Střelickou se také jako v jediném nám známém testamentu setkáváme s výslovným určením jeho písaře – stal se jím Jindřich Pokart z Hustopečí,⁶⁴ který se za tímto účelem dostavil do Brna. Není to však zřejmě výraz nějaké přezíravosti ke zvyklostem brněnského práva, protože se i Barbora, podobně jako jiní testátoři, obrací závěrem na purkmistra a radu města Brna jakožto „pány mé laskavé“, aby tento kšaft a poslední vůli „podle svobod jejich potvrdili... a nad tím ruku držeti ráčili“.

Jelikož evidentně Barbora neměla s Floriánem děti,⁶⁵ převážnou část odkazů určila svým strýcům a tetám. V případě ovšem, že by se jejího brněnského domu (neuvádí jej však nijak blíže) neujal strýc a nestal se v něm hospodářem, měl připadnout prodejem z pozůstalosti právě písaři Jindřichu Pokartovi, jehož ženě také odkázala nějaké šperky a oblečení. Odkazem nemovitosti, totiž domem „i s zahradou“ v předměstské ulici blíže Veselé brány,⁶⁶ pamatovala také na

62 Jordánková, H. – Sulitková, L.: Předbělohorské Brno, s. 147, 155; Tytéz: Příběh jednoho brněnského nobilitovaného měšťana (aneb není malíř jako malíř). In: Ambrožová, Hana – Chocholáč, Bronislav – Jan, Libor – Pumpr, Pavel (edd.): Historik na Moravě. Profesoru Jiřímu Malířovi, předsedovi Matice moravské a vedoucímu Historického ústavu FF MU, věnují kolegové, přátelé a žáci k šedesátinám. Brno 2009, s. 833–851; Tytéz: K otázkám kriminalizace a marginalizace městského obyvatelstva předbělohorské doby (na příkladu královského města Brna). Opera historica 11, 2006, s. 608.

63 Jde nepochybně o Martina Scheiblitze, který vstoupil do městské rady v úředním roce 1588/1589. Jordánková, H. – Sulitková, L.: Brněnská městská kancelář, s. 498.

64 Písař tohoto jména není z vlastního města Hustopečí zatím znám. Srov. Svoboda, Miroslav: Osudy města v raném novověku. In: Jan, Libor – Nezhodová, Soňa a kol. (edd.): Hustopeče, město uprostřed jihomoravských vinic. Hustopeče 2010, s. 171–224. Pro celé 16. století je jmenovitě uveden jen městský písař Wenzl Mathesius (tamtéž, s. 178).

65 Srov. pozn. 61 a 54.

66 Nazývá ji pro nás zcela nezvykle Kloboučnickou – k městským branám viz Sulitková, Ludmila – Jordánková, Hana: Prostor vnitřního města a jeho předměstí na příkladu středověkého a raně novověkého Brna (Prameny a vývoj názvosloví). Documenta Pragensia, suppl. 10, 2022, ze jména s. 124–125.

jíž zmiňovaného Jiřího Šolce, kterého v souvislosti s legátem nazývá rovněž svým kmotrem.

Všechny legáty nemůžeme na tomto místě jmenovat, ale musíme je alespoň souhrnně charakterizovat, neboť právě jejich četnost je základem onoho nezvykle „narativního“ formuláře Barbořiny poslední vůle. Je zajímavé, že jako příjemci testamentárních odkazů figurují kromě připomenutých příbuzných a dále brněnských měšťanů a obyvatel Hustopečí rovněž obyvatelé dalších jihomoravských lokalit (městečka Ždánic jako sídla ždánického panství, městečka Dambořic jako jeho součásti i městečka Boleradic coby samostatného statku blíže Břeclavi),⁶⁷ což by si v zatím neznámých souvislostech Barbořina původu a působení vyžadovalo další soustředěnou badatelskou pozornost. Upozorňujeme pak především na skutečnost, že v této ženské závěti nacházíme vůbec nejvíce a hodnotově vysokých odkazů (až 700 zl. mor.) nejrůznějším církevním institucím⁶⁸ a také odkazů humanitární povahy – například dvěma sirotkům do Boleradic určila Střelická celkově 50 zl. mor. „na učení školní“, peníze zbylé po zaplacení pohřbu směřovala k chudým spoluobyvatelům, kterým měly připadnout i legáty, vůči nimž by se přijímající vymezil výhradami ad.

Přitom je pozoruhodné, že Barbora v testamentu vůbec neuvádí, že je vdovou po Floriánu Pravětickém, zmiňuje pouze svůj „svobodný stateček“. Z jiných souvislostí ale víme, že jí před smrtí manžel odkázal ke svobodnému užívání dva své brněnské domy v intravilánu, totiž dům (nelokalizovaný) v Zadní Veselé ulici (dnes ulice Veselá) a dům v tehdejší Tišnovské ulici (dnes Běhounská ulice č. 4–6),⁶⁹ a obdařil ji současně velkou sumou 3 000 zl. mor. v hotovosti, jakož i mnohými klenoty a vybavením domácnosti („*klynoty, stříbra, zlata, svršky i nábytky*“...). Legáty určené jednotlivcům i institucím, vybočující z „normálu“, svědčí tedy o velkém rozsahu Barbořina nemovitého i movitého majetku, jímž evidentně přesahovala i mnohé své mužské soupeřníky. Blížší studium testamentu dále napovídá, že doplňujícím zdrojem mohly být i Barbořiny peněžní obchody. Až neuvěřitelnou sumu 5 000 zl. mor. (prodejní cena jednoho měšťanského domu ve středu města činila v průměru 1 000 zl. mor.)⁷⁰ měla totiž podle znění testamentu „*uručenu*“ na statku Jana ml. ze Žerotína a na Břeclavi, 500 zl. mor. měla „*na zápisy*“ u moravského podkomořího Mikuláše z Hrádku a na Novém zámku a dalších 100 zl. mor. půjčila nobilitovanému měšťanu Jiřímu Šolcovi.

67 Hosák, L.: Historický místopis, s. 271, 273, 269.

68 Viz příloha. Za zdůraznění stojí zejména odkaz na kapli sv. Mořice u farního kostela sv. Jakuba, (bez určené částky, „kdež se česky káže“).

69 Srov. též. pozn. 57, 59. Dům v Běhounské ulici byl již prost veruňků, na domě ve Veselé zbývalo doplatit 150 zl. mor. AMB, A 1/3, rkp. č. 1776, fol. 98r). Domy však asi nebyly příliš výstavné, protože dům v Běhounské koupil za 430 zl. mor. (Tamtéž, rkp. č. 1771, fol. 128r) a dům ve Veselé za pouhých 245 zl. mor. Srov. též pozn. 54.

70 Samozřejmě šlo nejčastěji o sumy ve splátkovém režimu. Srov. Jordánková, H. – Sulitková, L.: Předbělohorské Brno, s. 132–141.

Zůstává bohužel otázka, zda si takto samostatně počínala až jako vdova, anebo už i za života manželova.⁷¹

V případě Barbory Střelické tak před sebou máme nepochybně na svou dobu velmi emancipovanou ženu, která se dokázala v brněnském prostředí nejen dobře etablovat, ale zřejmě i „vhodnými známostmi“ v měšťanských, ale i šlechtických kruzích a jimi pravděpodobně zprostředkovanými finančními transakcemi průběžně navyšovat svůj už tak značný majetek.⁷² Jako jediná z nám známých brněnských testátorek si také sama určila, že vykonavatelé testamentu mají nejen zajistit její „*poctivej pohřeb*“ v brněnském farním kostele sv. Jakuba, ale současně dát udělat „*tabuli na památku nad hrobem*“. Měla to pravděpodobně být ještě nějaká přídatná informace k již vytesanému nápisu na společném náhrobníku s manželem Floriánem, kde datum jejího úmrtí bylo jen „předznačeno“ stoletím, tedy dvěma prvními číslicemi (a kde zpřesnění roku jejího úmrtí zůstalo nedoplněno). V každém případě se na zachovaném náhrobníku nachází i její osobní znak, což je pozoruhodné.⁷³ Určení místa pohřbu a žádost o zřízení „pamětního místa“ je v brněnských poměrech unikátní, ve zkoumaném období jsme zachytily už jen jeden mužský testament s podobným přáním kšaftujícího.⁷⁴ K jejímu dobru jen zopakujeme, že jí učiněné odkazy v prospěch církevních institucí nebyly jen formální, ale vycházely zřejmě z její vnitřní zbožnosti (zajímavé je i její zdůvodnění v odkazu ke kapli sv. Mořice, že se tam kázání odbývají v češtině).⁷⁵

A nyní k formuláři – těžko je jej rozebírat dopodrobna, je-li sepsán na rozdíl od většiny dalších dobových písemných posledních vůlí v češtině. Jeho základní stavební prvky samozřejmě lze se současnými německými testamenty porovnávat. V případě poslední vůle Barbory Střelické jde tedy o typ v brněnských poměrech méně častý, kdy po invokaci („*Vě jménu svatě a nerozdílně Trojice, Otce, Syna*

71 Větší finanční odkazy po 400 zl. mor. jakýmsi „befreundeten frau Prawietitzkin Testament“ nacházíme dokonce v rejstřících radních počtů z úředního roku 1595/1596 (AMB, A 1/3, rkp. č. 463, fol. 74r) a podruhé po deseti letech, v úředním roce 1607/1608 (Tamtéž, rkp. č. 485, fol. 69r), tentokrát pouze ve výši 200 zl. mor.

72 V tomto směru by mohla připomínat Sušickou měšťankou „podnikatelku“ 18. století. Lhoták, Jan: „Urozená paní, poníženě žádám...“ Měšťanka Lidmila Löschová jako výjimečná žena-podnikatelka ve venkovském královském městě na prahu novověku. In: Z archivu ke studentům a zase zpět. Věnováno Ivaně Ebelové k životnímu jubileu. K vydání připravili Zdeněk Hojda, Jan Kahuda, Zdeňka Kokošková. Praha 2021, s. 117–151; Týž: Women Credit Activities in a Rural Town in Bohemia in the 18th Century. The Case of Lidmila Löschová. The Journal of European Economic History 2, 2022, s. 109–148.

73 Pilnáček, J.: Staromoravští rodové, s. 370, č. 1349 – „Na štítě pětistilá heraldická růže, při štítě písmena B.S.Z.S.“; Havránková, V.: Epigraphica, nepaginováno (moderní paginace s. 129) – „Na soklu náhrobníku erbovní štítek s pětistilou růží a iniciálkami“. Srov. Drobná, Zoroslava: Farní chrám sv. Jakuba v Brně. Praha 1940; Hálová-Jahodová, Cecilie: Brno. Stavební a umělecký vývoj města. Praha 1947, s. 111. Ke znaku Floriána Pravětického srov. pozn. 54.

74 Jde o testament měšťana Pavla Nepla z května roku 1587. AMB, A 1/3, rkp. č. 50, fol. 326r–329r.

75 Srov. pozn. 68.

i Ducha svatého)⁷⁶ je uvedena intitulace, následovaná arengou, kterou jinak bývá uvozena větší část brněnských testamentů. Ta je v tomto případě značně stručná⁷⁷ – jde pouze o konstatování, že na tomto světě není nic jistějšího nežli smrt, a naopak nic méně jistého nežli její hodina, zatímco v německy znějících posledních vůlích bývají vzletnější vyjádření o pomíjelnosti lidského života. V naraci vzpomíná Střelická, že její tělo je sice navštíveno nemocí, jinak ale má „*zdravou paměť a dobrý rozmysl*“ (je zajímavé, že v některých dobových brněnských testamentech tato formule, dokládající právní způsobilost testujícího, nebývá výslovně uváděna).⁷⁸ V těchto souvislostech také Barbora zároveň vytýká, že se písemným vyjádřením své vůle ohledně rozdělení svého majetku chce vyhnout případným nesrovnalostem,⁷⁹ které by mohly nastat po její smrti. Současně Barbora Střelická neopomíná i jindy obvyklou formulaci, že totiž tak činí „podle svobod a privilegií města Brna“, a stanovuje poručníky⁸⁰ (v německých testamentech jsou tyto osoby zásadně zvány jako „*testamentar*“).

Vlastní odkazy zahajuje Barbora Střelická, tak jak bylo pro dobovou mentalitu běžné, nejprve odevzdáním duše Bohu a „hříšného“ těla zemi, zcela výjimečné však je, že přidává speciální přání, aby poručníci zajistili nejen její pohřeb ve farním kostele, ale rovněž pořídili náhrobní kámen. Je skutečně jedinou brněnskou ženou (měšťankou), jejíž náhrobník, společný s jejím mužem Floriánem Pravětickým (a pořízený tedy plných 8 let před Barbořinou smrtí),⁸¹ se dosud nachází v presbytáři farního kostela sv. Jakuba.

76 Ta je zcela obvyklá i v německy stylizovaných testamentech, jen v některých případech bývá zkrácena na pouhé „ve jménu sv. Trojice“. Různé varianty invokace, variabilnější nežli v Brně, shledává M. Hrubá na základě komplexního rozboru písemných testamentárních pořízení v královských městech severozápadních Čech. Hrubá, M.: *Nedávej statku žádnému*, s. 120–124. Autorka založila svůj výzkum na komplexním rozboru posledních vůlí zachovaných pro města Litoměřice, Louny, Most, Ústí nad Labem a Žatec a okrajově i při rozboru jednotlivých formulací (viz pozn. 27) zahrnuje i poznání Petra Raka pro Kadaň, Rak, P.: *Kadaňské knihy trhů*, s. 71–73. Z hlediska stylistické stavby jsou podrobně pojednány i jihlavské testamenty z posledních dvou desetiletí 16. století (Jirková, P.: *Testamentární praxe*, s. 27–41). Jednotlivé formule jsou „ideově“ obligatorní, a tedy stejné, ale ve své stylizaci od brněnských odlišné. Totéž platí i pro německé testamenty z Olomouce pozdního středověku a počátku novověku (Spáčilová, L.: *Deutsche Testamente*, s. 37–79).

77 Formulačně různě složené typy areng v testamentech shledává i Hrubá, M.: *Nedávej statku žádnému*, s. 124–127. Srov. pozn. 76.

78 V latinském znění jde tedy o zdůraznění „*sana mente*“. Srov. Hrubá, M.: *Nedávej statku žádnému*, s. 123–124. Srov. pozn. 76.

79 Podobně pro města severozápadních Čech Hrubá, M.: *Nedávej statku žádnému*, s. 133.

80 I podle Koldínových práv bylo jejich ustanovení zcela v pravomoci testátora. Malý, K. a kol. (edd.): *Práva městská*, s. 141, oddíl D. VIII; Matyska, J.: *Náchodské testamenty*, s. 203. K povinnostem různých poručníků (krevních, právem určených, testamentárních ad.) podle brněnských městských práv i podle Koldínova zákoníku Komárek, F.: *Brněnské městské právo*, s. 54–56.

81 Srov. pozn. 54, 73. Pro pražská města bylo pořízení náhrobku – alespoň u bohatších měšťanů – obvyklé již na počátku 17. století. Ratajová, J.: *Pražské testamenty*, s. 122.

Poté následují už dříve vzpomenuté bohaté legáty určené „pozemským“ osobám a institucím. Mezi nimi, jak jsme zmínily, zcela nezvykle figuruje jmenovitě uvedený písař testamentu, totiž již připomenutý Jindřich Pokart z Hustopečí, jemuž Barbora chtěla svěřit v případě, že by se jej ujal, jeden svůj městský dům a jemuž také za jeho službu odkázala pozlacenou konvičku („*item písari Jindřichovi Pekertovi z Hustopeč, který toto mé poručenství a poslední vůoli mou psal, za práci jeho poručím konvičku stříbrnou pozlacenou*“).⁸² Překvapují důrazné sankční formule, směřované jak k univerzálním dědicům, jimiž jsou v tomto výjimečném případě Barbořini „*strýcové a tetky*“, tak potom i k ostatním. Pokud by strýcové a tetky „*neřádně a nenáležitě s tím, co sem jim tímto poručenstvím poručila, zacházeli, poručníci ... to seznali a od hodnověrných lidí toho pravdu spraveni a ujištění byli, že to nenáležitě mrhají a utrácejí... na kterémžtokoli z nich by se to našlo, tomu aby nic z toho, což sem jemu poručila, vydáno nebylo...*“.⁸³ S takovou až výhrůžnou podobou sankce jsme se v jiných dobových testamentech nesetkaly, zatímco její další, níže následující verze, je obecnější a v podobné verzi se objevuje i v jiných brněnských posledních pořízeních – „*jestliže by pak kdo z těchto osob ... na tom, což komu ode mne z dobré vůle a lásky křesťanské učiněno a poručeno jest, přestati nechtěl a proti této poslední vůli mé byl, tomu prosím aby nic dáno nebylo, nýbrž díl jeho odkázaný a polovici chudým lidem do špitálu zdejšího a druhá polovice na kostel svatého Jakuba a Matky Boží dána byla...*“. Součástí sankčních ustanovení je na druhé straně obvyklé přání, aby vůli zůstavitele svou autoritou podpořila a zaštitila městská rada jako nejvyšší instance.⁸⁴

Zcela na závěr určuje zůstavitelka svědky svého právního pořízení. Jak už bylo také zmíněno, jindy běžnou dvojici svědků rozšířila ještě zaštitěním se i autoritou jednoho z konšelů,⁸⁵ zatímco další dva jmenovaní přitiskli k originálu testamentu „*sekrety své vlastní*“ (neboli prstenové pečeti). Uvedená skutečnost, která byla v brněnských poměrech zcela pravidelná už od 60. let 14. století,⁸⁶ je nepochybně současně důkazem vysoké úrovně právního vědomí a písemné kultury v Brně.⁸⁷ Jelikož zpečetění testamentu samotným zůstavitelem je v brněnských

82 Podle díkce Koldínova zákoníku (Malý, K. a kol. (edd.): *Práva městská*, s. 169, oddíl E. XXXIV) mohl testátor do své poslední vůle zahrnout i osobu, která ji sepsala, ale v takovém případě musel být kšaft před svědky, kteří jej vysvědčili, hlasitě přečten. O tom samozřejmě nejsme v případě Střelické nikterak informováni.

83 Určený majetek má potom, jak jsme podotkly výše, přijít k budování kaple sv. Mořice u farního kostela. Srov. pozn. 68.

84 Podobně viz Hrubá, M.: *Nedávej statku žádnému*, s. 166–167. Srov. pozn. 26.

85 Srov. pozn. 62. K svědkům viz Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Zásady testamentární praxe*, s. 46. Komárek, F.: *Brněnské městské právo*, s. 48–49; Malý, T.: *Koldínův zákoník a Morava*, s. 399, uvádí, že podle brněnského městského práva stačil jako svědek i jeden měšťan (na rozdíl od zásady, kodifikované Koldínem, o alespoň dvou vysvědčujících osobách). V námi rozebíraných testamentech jsme se však běžně setkávaly se dvěma svědky.

86 Srov. pozn. 16 a Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Zásady testamentární praxe*, s. 47.

87 Sulitková, L.: *Úřední písemná kultura*.

poměrech zcela neobvyklé,⁸⁸ je uvedení pečeti svědků jakousi „nepravou“ koroborací. V těchto souvislostech je také vhodné připomenout, že se nám nepodařilo dosud najít nejmenší zmínku o tom, že by se byla v Brně dodržovala zásada, petrifikovaná Koldínovým zákoníkem, že by svědci museli ve lhůtě čtyř týdnů po smrti testátora vysvědčit testament při zasedání městské rady⁸⁹ (právě jediná Barbořina závěť zcela na závěr uvádí formulku, že svědci „...*poručenství ... tu kdež náleží, časem svým přednésti mají*“) a že námitky proti ustanovením testátora bylo pak možné podávat po dalších šest týdnů.⁹⁰ Brněnská právní kniha, z níž se stále v testamentární praxi, jak jsme naznačily, vycházelo, totiž žádnou podobnou lhůtu neobsahovala a poslední vůle obecně nabývala platnosti okamžikem smrti kšaftujícího.⁹¹ Naopak víme zcela přesně, jaká doba uběhla od datace posledního porřízení k jeho schválení městskou radou po smrti testátora, což dokládají, jak naznačeno, ratifikační formule. Městská rada (někdy se výslovně uvádí celá) pracovala mnohdy značně operativně, takže testament mohl být schválen i do několika dní, ale jistě především záleželo na tom, v jaké době po sepsání testamentu se zůstavitel rozžehnal se životem. Ve většině těchto potvrzovacích „doložek“, vepsaných do příslušných městských knih testamentů, je podotknuto – a tak i v případě Barbory Střelické –, že se potvrzení vyšší autoritou stalo na žádost stran („*partium*“). Barbora, jak víme, nechala svůj testament sepsat 13. března roku 1595 a stvrzen byl radou 28. září téhož roku. Navíc z dobové brněnské měšťanské kroniky víme zcela přesně, že zemřela 21. září téhož roku, takže schválení proběhlo za pouhý týden, přičemž ale pohřbena byla už 23. září, tedy ještě pět dní před ratifikací své poslední vůle radou.⁹²

Jak z předchozích řádků vyplynulo, písař Babořina posledního porřízení, byť ne brněnský, se svého úkolu zhostil s náležitou zběhlostí jak v právních, tak stylistických záležitostech. Jelikož však nejsou zachovány dobové testamenty z Hus-

88 Jordánková, H. – Sulitková, L.: *Zásady testamentární praxe*, s. 47. Srov. též pozn. 15.

89 Malý, K. a kol. (edd.): *Práva městská*, s. 158, oddíl D. LIX; Matyska, J.: *Náchodské testamenty*, s. 204. K brněnské praxi též Malý, T.: *Koldínův zákoník*, s. 394–395. Některé německé testamenty bývají uvozeny při přepisu do příslušné městské knihy formulací „*verhörte Zeugniß bei denen hochlöblichen gerichten der stad Brunn...*“, ale většinou šlo o samotné radní. Např. AMB, A 1/3, rkp. č. 52, fol. 238r–240r. Např. testament Kašpara Buka z července roku 1624.

90 Tento fakt stvrzuje svými rozborů Komárek, F.: *Brněnské městské právo*, s. 58–59. Vysvědčování (tamtéž, s. 45) však nemusel být kšaft, který zůstavitel ještě za svého života osobně předal do úschovy městské radě, což jistě představovalo jednu z nejbezpečnějších a nejdůvěryhodnějších možností. Ke lhůtám v jiných městech obvyklým viz Koldínův zákoník (Malý, K. a kol. (edd.): *Práva městská*, s. 168, oddíl E. XXXII) a též Matyska, J.: *Náchodské testamenty*, s. 204. Srov. též pozn. 88.

91 AMB, A 1/3, rkp. č. 2, fol. 373v; Komárek, F.: *Brněnské městské právo*, s. 63; Flodr, Miroslav: *Brněnské městské právo. Zakladatelské období (–1359)*. Brno 2001. s. 291.

92 AMB, A 1/3, rkp. č. 7245, fol. 20v; Sulitková, L. – Škopová, J.: *Dosud needované záznamy*, s. 151. Srov. pozn. 58 a 73.

topečí, odkud pocházel,⁹³ není možné říci, zda využil tam obvyklého formuláře. Pokud bychom závazné formule, totiž intitulaci, invokaci a naraci s „formulkou“ o způsobilosti zůstavitelky jsoucí při „zdravém rozumu“, jakož i expresivní sankční vyjádření převedli do němčiny, pak je zřejmé, že svou stylistikou jen vzdáleně odpovídají jejich německé podobě v jiných brněnských testamentech, a to obojího typu – začínajících intitulací i uvozených arengou. Za zcela svébytnou považujeme nezvykle obsáhlou dispozici Barbořina testamentu, zatímco koroborace, podobně jako v jiných brněnských testamentech, nevyjadřuje pečetení samotnou testátorkou, ale pouze zodpovědnými svědky. Ve výše vytčených formulích jsme nezjistily žádné podobnosti ani porovnáním se vzorovými texty uvedenými v dobových tištěných formulářových sbírkách.⁹⁴ Jednotlivé listinné formule se také jen v některých obrazech shodují s těmi, které jsou uváděny v soudobých městech na teritoriu Čech a z moravských v Jihlavě a v Olomouci.⁹⁵ Je nepochybné, že si každá městská kancelář a její písaři utvářeli na jakémisi neznámém obecném formulářovém základě vlastní variace,⁹⁶ které ovšem vždy musely obsahovat všechny právně závazné obraty.

93 Za zjištění děkujeme kolegovi Miroslavu Svobodovi ze Státního okresního archivu v Břeclavi se sídlem v Mikulově.

94 Z vlastního prostředí Čech je dochována formulářová sbírka Mikuláše Suda ze Semanína (Formy a notule Listuow wsseliyakych, gichž gedem každý w potřebách swých..., Praha 1567), která obsahuje více vzorů písemností jednoho typu, vydávaných různými subjekty. K testamentům pro městské prostředí jsme zde žádnou paralelu nenašli. Z moravského prostředí se nabízejí dvě formulářové sbírky. První z nich, sestavená Bartolomějem Furmanem, brněnským soudním písařem někdy v roce 1605 (a vydaná tiskem roku 1611 – *Formy Listů rozličných*, podle Notule Kanceláře Margkrabstwj Morawského – Jordánková, H. – Sulitková, L.: Brněnská městská kancelář, s. 370–374), se ovšem týká markrabství jako celku a nikoli města samého, navíc je sbírka dochována jen po literu K, kde začínaly kšafty, z nichž tedy už ani druhý není uveden celý. Podobnosti jsme nezjistily ani ve druhé sbírce, hlásící se osobou autora k moravskému prostředí, totiž sbírce opisů různých písemností Jana Retla Brněnského. Tato sbírka však, navzdory tomu, že autor pocházel z Brna (Jordánková, Hana – Sulitková, Ludmila: Možnosti vzdělání v předbělohorském Brně. In: Chocholáč, Bronislav – Jan, Libor – Knoz, Tomáš (edd.), *Nový Mars Moravicus, aneb Sborník příspěvků, jež věnovali prof. Dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*. Brno 1999, s. 325), kupodivu brněnské písemnosti neevokuje, obsahuje přepisy různých písemností (listy zachovací, zhostné ad., i několik testamentů, ale také písemnosti určené do městského prostředí jinými vydavateli) ze Starého a Nového Města pražského a dále několika dalších českých měst, v nichž Jan Retl působil jako učitel. Srov. též Fejtová, Olga – Pešek, Jiří: Jan Retl(er). Nad knihovnou brněnského učitele v městech pražských počátku 17. století. In: *Archivum amicus historici est*. Sborník příspěvků k životnímu jubileu Hany Jordánkové. K vydání připravila Radana Červená. Brno 2015, s. 225–243.

95 Srov. pozn. 76–78. Spáčilová, L.: *Deutsche Testamente*, klade důraz na textovou analýzu z jazykového hlediska jako specifického typu právního dokumentu.

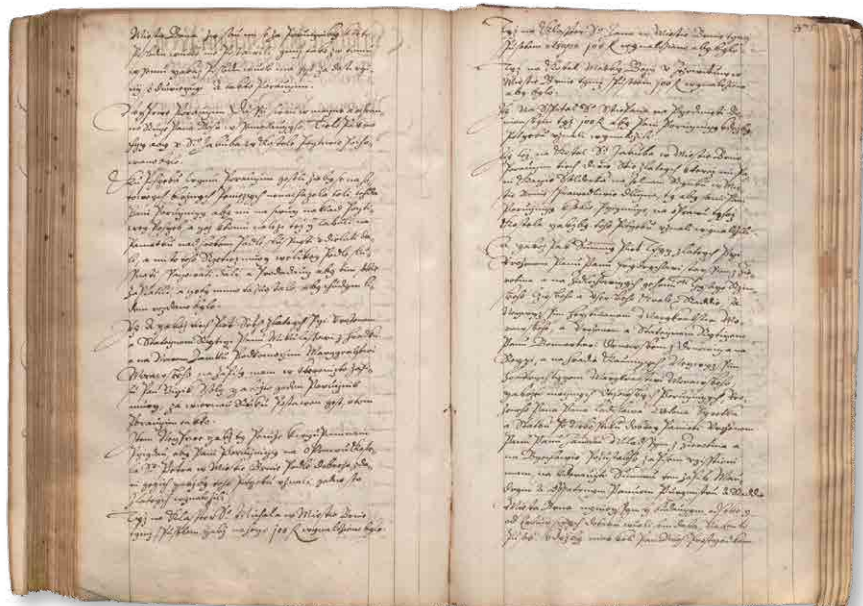
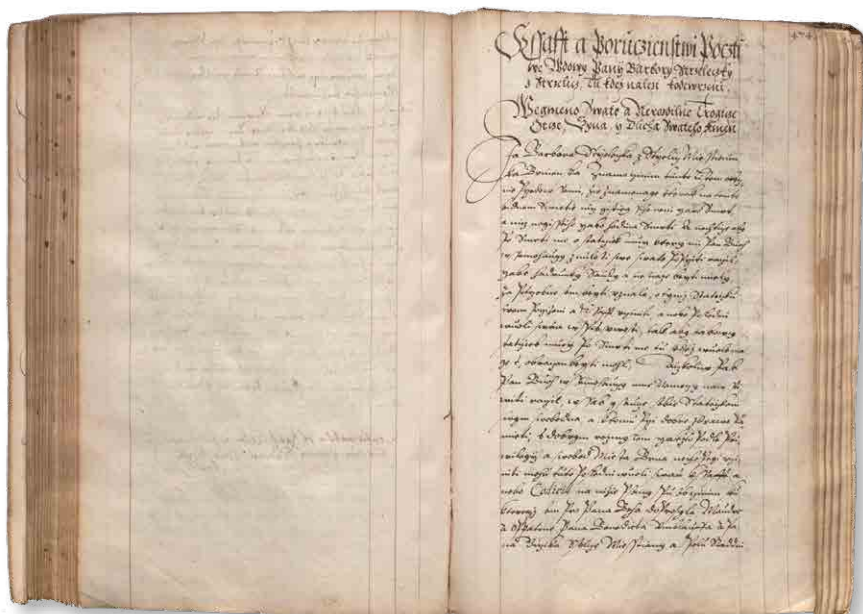
96 K různým možnostem zprostředkování poslední vůle umírajícího viz Hrubá, M.: *Nedávej statku žádnému*, s. 173–181.

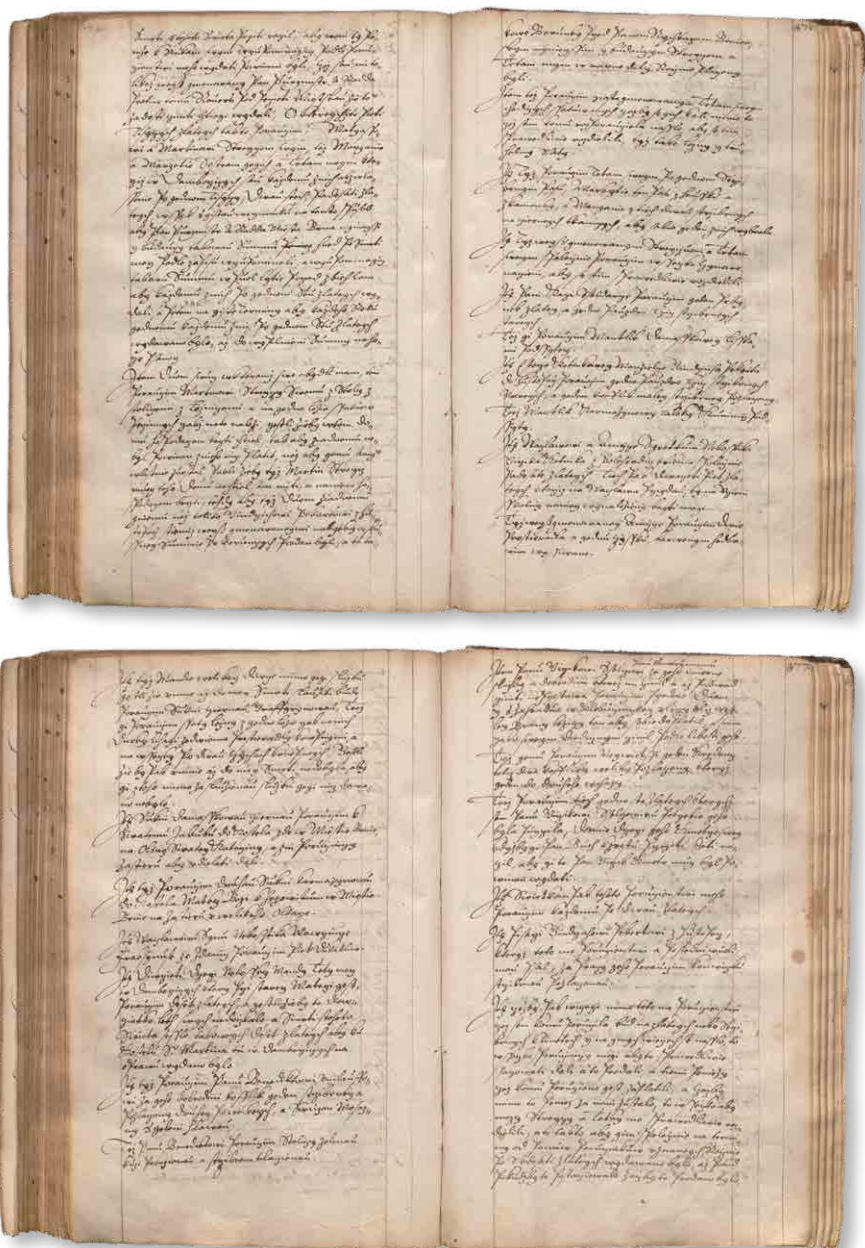
ZÁVĚR

Závěrem lze shrnout, že Barbora Střelická ze Střelice byla jedinou mezi brněnskými testátory (čímž je myšlena nejen ženská, ale i mužská populace), která si přímo určila písaře, přičemž jeho původ z Hustopečí zůstává zahalen tajemstvím. Detailní rozbor jejího posledního pořízení po stránce diplomatické, obsahové i právní v kontextu dochovaných brněnských testamentů předmětné doby odhalil mnohé zvláštnosti. Ačkoli její poslední vůle evidentně svědčí o doslova hrdé příslušnosti k měšťanskému stavu, byla po 6 let (1581–1587) provdána za příslušníka nižší šlechty Floriána Pravětického (toho ale byla až druhou (?) ženou). Neuvádí sice žádný svůj pozemkový majetek na venkově,⁹⁷ ale sumy uvedené v jejích pozůstalostních odkazech překvapují svou výší i zaměřením – zcela mimořádné jsou odkazy mnoha brněnským církevním institucím, jimiž pamatovala na spásu své duše. Zřejmě nešlo o pózu, ale o skutečně bohobojnou ženu, která například také pamatovala na českou kapli u farního kostela sv. Jakuba i na „učení“ jednoho z mimobrněnských sirotků. Na druhé straně překvapuje její nepochybná orientace v brněnských poměrech (a známosti s předními konšely, neoplývajícími však právě příkladnou morální pověstí) a také ve vyšších společenských kruzích, která jí zřejmě dovoľovala pouštět se do úvěrového podnikání. Je také jedinou brněnskou ženou předbělohorského období, která si v testamentu vymínila pochování ve farním kostele a pořízení „tabule“ k hrobovému místu na náklady vykonavatelů závěti. Nepochybně tedy šlo o cílevědomou a velmi zajímavou měšťanku, navíc cizího (nejspíše slezského) původu, jejíž památka zůstává mezi gotickými klenbami brněnského farního kostela dodnes tiše přítomna.

97 Srov. pozn. 54.

PŘÍLOHA

Testament Barbory Štřelické ze Štřelice z 15. března 1595.

(Archiv města Brna, A 1/3 – Sbírka rukopisů a úředních knih, rkp. č 50, fol. 474r–478r)